

Katarzyna WŁODARCZYK

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ORCID: 0000-0002-4128-9758

Hiszpańska scena polityczna po wyborach parlamentarnych z 2019 roku – kierunki, wyzwania

Streszczenie: Od 2015 r. Hiszpania nie przełamała impasu politycznego, a jej obywatele poszli do urn wyborczych czterokrotnie – ostatni raz 10 listopada 2019 r. Problemem jest niemożność utworzenia stabilnego większościowego gabinetu, czego przykładem jest rządząca od czerwca 2018 r. Hiszpańska Socjalistyczna Partia Robotnicza (PSOE). Po ostatnich wyborach doszło do zawarcia umowy z blokiem Unidas Podemos o utworzeniu koalicji. Przed nowym rządem stoi jednak wiele wyzwań, których rozwiązanie będzie kluczowe dla wyjścia Hiszpanii z kryzysu politycznego. W artykule ukazano najważniejsze wydarzenia poprzedzające listopadowe wybory z 2019 r., uwzględniając również zmianę systemu partyjnego w Hiszpanii, czynniki, które wpłynęły na taki stan rzeczy oraz analizę bieżącej sytuacji.

Słowa kluczowe: wybory parlamentarne, system wielopartyjny, kryzys polityczny, Hiszpania, Katalonia

Wstęp

Obecnie Hiszpania zмага się z wieloma wyzwaniami m.in. z kryzysem politycznym trwającym w tym państwie nieprzerwanie od 2015 r., przejawiającym się niemożnością utworzenia większościowego, a przede wszystkim stabilnego rządu oraz próbą rozwiązania „kwestii katalońskiej”. Do tego dochodzą problemy natury społeczno-ekonomicznej, z którymi boryka się monarchia hiszpańska. Wybory parlamentarne z listopada 2019 r. miały położyć kres tej sytuacji, jednak i tym razem partia Pedro Sáncheza nie uzyskała większości pozwalającej na samodzielne sprawowanie władzy, a system wielopartyjny tylko wypuklił podziały między poszczególnymi ugrupowaniami i utrudnił efektywne rządzenie. Na znaczeniu zyskują bowiem partie, które wcześniej nie odgrywały w zasadzie większej roli.

Celem niniejszego artykułu jest identyfikacja zmian, jakie zaszły na hiszpańskiej scenie politycznej po wyborach parlamentarnych z 2019 r. z uwzględnieniem ich wpływu na efektywność sprawowania władzy oraz

określenie najważniejszych wyzwań stojących przed nowym rządem. Postawiono następujące pytania badawcze: jak wygląda hiszpańska scena polityczna po wyborach w 2019 r.? Czy system wielopartyjny wpływa na skuteczność sprawowania władzy przez rząd P. Sáncheza? Jakie są plany nowego gabinetu? W jakim kierunku pójdzie premier? Jakie są największe wyzwania stojące przed hiszpańskim rządem? W artykule przyjęto hipotezę, iż następuje coraz większa fragmentaryzacja hiszpańskiej sceny politycznej, która przy aktualnym układzie sił i braku zdolności hiszpańskich polityków do ustępstw będzie utrudniała sprawowanie efektywnych rządów oraz wyjście z kryzysu politycznego. Metody badawcze wykorzystane w artykule to przede wszystkim metoda analizy treści oraz metoda analizy statystycznej.

Od systemu dwupartyjnego do systemu wielopartyjnego

System partyjny stanowi element systemu politycznego, który tworzą partie polityczne działające w danym państwie. O klasyfikacji systemów partyjnych decyduje m.in. liczba partii czy panujące między nimi stosunki. Wśród nich wyróżnić można system: wielopartyjny, dwupartyjny, partii dominującej, jednopartyjny oraz partii hegemonicznej. W systemie wielopartyjnym legalnie działa wiele partii, z których żadna nie jest w stanie utworzyć rządu większościowego, co przekłada się na formowanie koalicji. W systemie dwupartyjnym i partii dominującej również istnieje wiele partii. W pierwszym przypadku tylko dwie z nich są na tyle wpływowe, aby liczyć się w walce o władzę, natomiast w drugim – jedna partia wyraźnie góruje nad innymi i wygrywa wybory, utrzymując się przy władzy. Dla systemu jednopartyjnego charakterystyczne jest legalne działanie tylko jednej partii będącej u władzy oraz brak legalnej opozycji. Z kolei w systemie partii hegemonicznej, mimo obecności kilku partii, dominuje jedna, jednak nie dochodzi w nim do rywalizacji (Stelmach, 1993, s. 59–60; Sobolewska-Myślik, 2004, s. 110).

Po śmierci generała Francisco Franco i upadku dyktatury w Hiszpanii nastąpił okres przemian określany mianem *transición*, podczas którego doszło do stopniowej reorganizacji państwa w oparciu o zasady demokratyczne. Władzę objął wówczas Juan Carlos I, a na czele rządu stanął Adolfo Suárez – obaj propagowali demokratyzację, upatrując w niej nowy etap dla monarchii hiszpańskiej, co było istotne z uwagi na panujące napięcie związane z pozostałościami po reżimie frankistowskim. Działania nowych władz objęły m.in. legalizację partii politycznych po-

zostających do tej pory w ukryciu oraz przeprowadzenie pierwszych od 1936 r. wolnych i demokratycznych wyborów powszechnych w 1977 r. (Miłkowski, Machcewicz, 2002, s. 438–441).

Po wspomnianych wyborach w Hiszpanii zarysował się system dwupartyjny¹, określane czasami „niedoskonałym”, który trwał aż do 2015 r. (Sánchez Muñoz, 2017, s. 239). W tym okresie na scenie politycznej dominowały wyraźnie dwie partie – głównie socjalistyczna PSOE (Hiszpańska Socjalistyczna Partia Robotnicza) i konserwatywna PP (Partia Ludowa), które skupiały w sumie około 80% głosów, zwłaszcza od 1982 do 2008 r. (Rama Caamaño, 2016, s. 242), przy czym pozostałe ugrupowania rzadko przekraczały 5% próg poparcia. Światowy kryzys gospodarczy odcisnął piętno w wielu państwach, jego skutki odczuła także Hiszpania. Wzrost bezrobocia, nierówności, ubóstwa, wszechobecna korupcja wśród elit politycznych przyczyniły się do utraty zaufania oraz poparcia dla rządzących wówczas pod wodzą José Luisa Rodrígueza Zapatero socjalistów, a społeczeństwo obwiniało ich za obecne wtedy problemy (Kasińska-Metryka, 2016, s. 124). Warto zaznaczyć, że w maju 2011 r. w okresie rządów PSOE w kraju rozpoczęły się masowe protesty przede wszystkim młodej części społeczeństwa hiszpańskiego niezadowolonej m.in. z panującej sytuacji ekonomicznej, funkcjonowania demokracji oraz systemu dwupartyjnego. Sytuację dodatkowo napędził kryzys finansów publicznych, a raczej niedołność i brak skutecznych działań ze strony władz, które mogłyby sprostać lub złagodzić jego skutki. Fale wystąpień w różnych miastach Hiszpanii określono jako tzw. Ruch 15-M (Zerka, 2012, s. 163–164).

Tabela 1

Porównanie opinii mieszkańców Hiszpanii w sprawie sytuacji ekonomicznej oraz politycznej kraju w kwietniu i październiku 2011 r.

Odpowiedzi	Respondenci [%]			
	sytuacja ekonomiczna		sytuacja polityczna	
	kwiecień 2011	październik 2011	kwiecień 2011	październik 2011
1	2	3	4	5
Bardzo dobra	0,1	–	0,3	0,2

¹ W literaturze przedmiotu można znaleźć różne stanowiska dotyczące określenia systemu partyjnego Hiszpanii w okresie 1977–2015. Niektórzy autorzy dzielą ten czas na trzy następujące cykle: 1977–1982 system wielopartyjny przejściowy, 1982–1993 system, w którym przeważa jedna partia oraz 1993–2015 system dwupartyjny (Field, Gray, 2019, s. 32). Z kolei inni wskazują na system dwupartyjny dopiero od 1982 r. (Simón Cosano, 2019, s. 129). Zdania w tej kwestii są więc podzielone.

1	2	3	4	5
Dobra	1,9	1,4	3,1	2,1
Przeciętna	19,0	12,3	25,6	19,8
Zła	40,0	40,4	39,8	40,02
Bardzo zła	38,4	45,6	26,7	33,4
Nie wiem	0,3	0,2	3,7	3,7
Brak odpowiedzi	0,2	0,1	0,7	0,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Centro de Investigaciones Sociológicas (CIS).

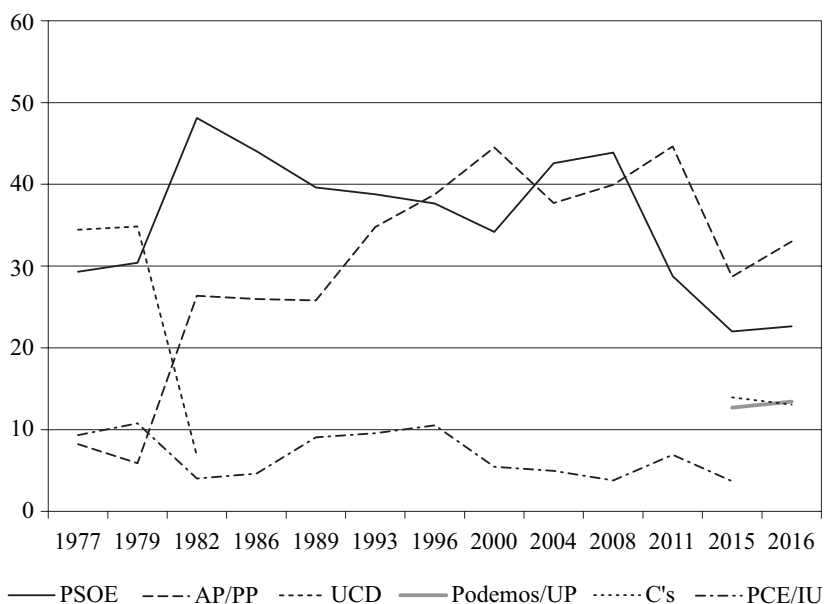
Powyższa tabela przedstawia porównanie opinii mieszkańców Hiszpanii – wzięły w nim udział kolejno 2463 oraz 2472 osoby (CIS, 2011) – dotyczącej zarówno kondycji ekonomicznej, jak i politycznej kraju w miesiącach poprzedzających masowe demonstracje oraz listopadowe wybory na podstawie wywiadu przeprowadzonego przez CIS. W obu przypadkach można zauważyć, iż respondenci w znacznej części ocenili sytuację panującą w kraju jako złą i bardzo złą. To właśnie te odpowiedzi wyraźnie przeważały nad innymi, co może stanowić uzasadnienie dla nastrojów panujących w społeczeństwie. Niemniej jednak aż ¼ osób oceniła sytuację polityczną w kwietniu 2011 r. jako przeciętną, a zważywszy na towarzyszące okoliczności wynik ten można uznać za całkiem wysoki.

Nałożenie się na siebie wszystkich wspomnianych wyżej czynników w dłuższym czasie spowodowało, że w przedterminowych wyborach w 2011 r. szala przesunęła się na korzyść konserwatystów z Partii Ludowej, którzy osiągnęli absolutną większość umożliwiającą samodzielne sprawowanie władzy. Funkcję premiera objął Mariano Rajoy, którego rządu – podobnie jak jego poprzednika – społeczeństwo hiszpańskie postrzegało dość negatywnie (Medina, 2016, s. 238). Przyczyny takiego stanu rzeczy były bardzo zbliżone, tzn. zła i wciąż pogarszająca się kondycja gospodarcza państwa, wszechobecna korupcja wśród polityków oraz wychodzące na jaw liczne skandale czy tzw. polityka zaciskania pasa i związane z nią cięcia. Doprowadziły one do niezadowolenia społecznego, a także poważnego osłabienia wizerunku PP (Ibidem, s. 244).

Według wywiadu przeprowadzonego przez CIS w styczniu 2014 r. na pytanie „jaki jest, w Twojej opinii, obecnie główny problem w Hiszpanii? Jaki drugi? A jaki trzeci?” największy procent głosów zebrały następujące odpowiedzi: bezrobocie, korupcja i nadużycia finansowe, problemy ekonomiczne, ogólnie politycy oraz partie i polityka, służba zdrowia (CIS, 2014).

Powyższe okoliczności zdecydowanie sprzyjały „przebicciu się” na scenę polityczną innych partii, chociażby lewicowej Podemos² czy centroprawicowej partii Ciudadanos, które zaczęły stanowić faktyczną alternatywę po utracie zaufania do PSOE i PP, głosząc przy tym hasła przyciągające całkiem spory elektorat (Kasińska-Metryka, 2016, s. 119–120). Wszystkie te czynniki przyczyniły się do zaburzenia dotychczasowego hiszpańskiego porządku politycznego, co uwidoczniły wybory parlamentarne przeprowadzone 20 grudnia 2015 r. To właśnie tę datę uznaje się nie tylko za początek końca tradycyjnego systemu dwupartyjnego, lecz także początek niekończącego się impasu politycznego, w którym znalazła się Hiszpania.

Wykres 1. Procent głosów uzyskanych przez wybrane partie w wyborach powszechnych do Kongresu Deputowanych w latach 1977–2016³



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Hiszpanii.

² Od 2016 r. wchodzi w skład koalicji Unidas Podemos.

³ PSOE – Hiszpańska Socjalistyczna Partia Robotnicza, AP/PP – Sojusz Ludowy/Partia Ludowa, UCD – Unia Demokratycznego Centrum, Podemos/UP (Unidas Podemos) – Możemy/Zjednoczeni Możemy, C's (Ciudadanos) – Obywatele, PCE/IU – Komunistyczna Partia Hiszpanii/Zjednoczona Lewica.

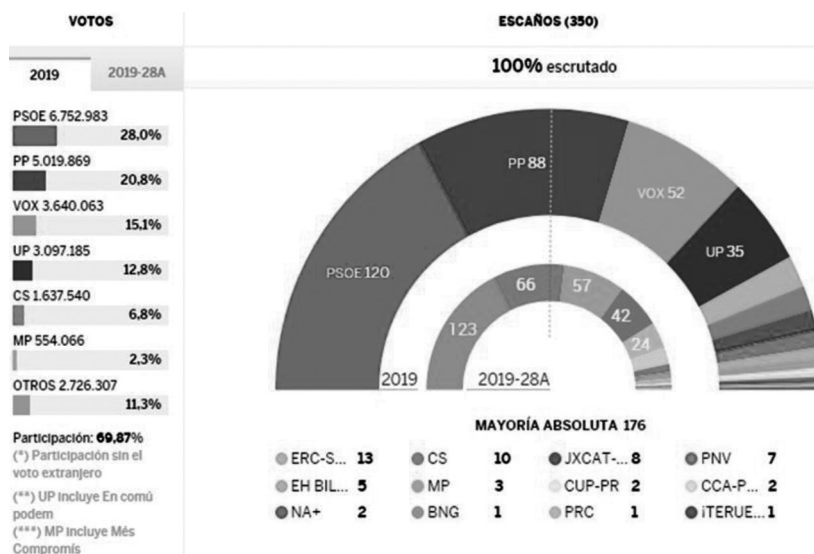
W sumie PP i PSOE zebrały niewiele ponad 50% głosów, co stanowiło najgorszy wynik od kilkunastu lat. Tak drastyczny spadek poparcia spowodował natomiast, że do parlamentu z liczącą się reprezentacją weszły dwie inne partie: Podemos oraz Ciudadanos. Zwycięstwo konserwatyistów M. Rajoya nie gwarantowało im jednak sprawowania samodzielnej władzy, a wszelkie próby utworzenia koalicyjnego rządu kończyły się fiaskiem. W konsekwencji król Hiszpanii zarządził kolejne przedterminowe wybory na czerwiec 2016 r. (Castillo-Manzano, López-Valpuesta, Pozo-Barajas, 2017, s. 158–159). Po raz kolejny PP nie uzyskała 176 mandatów, utworzyła natomiast rząd mniejszościowy (Ibidem, s. 159), który trwał do czerwca 2018 r. Wtedy uchwalono wotum nieufności, a władzę przejęła PSOE z P. Sánchem na czele. To, co pogrzyżyło gabinet M. Rajoya to przede wszystkim liczne skandale korupcyjne i fałszerstwa, do których doszło wśród działaczy ściśle związanych z Partią Ludową (*Hiszpania: Pedro...*, 2018). Można przypuszczać, że znaczenie miały także poniekąd wydarzenia w Katalonii, których kulminację stanowiło nielegalne referendum niepodległościowe przeprowadzone w październiku 2017 r. Niemniej jednak nic nie zapowiadało, aby i nowy rząd położył kres niestabilności władzy w Hiszpanii.

W sumie w latach 2015–2019 obywatele Hiszpanii szli do urn aż czterokrotnie – ostatni raz 10 listopada 2019 r. (Ortega, 2019). Biorąc pod uwagę, że wybory parlamentarne odbywają się co cztery lata, monarchia hiszpańska bez wątpienia zmaga się z dużym problemem. Wszystko spowodowane jest brakiem jednoznacznej większości w parlamencie, która zapewniłaby stabilne rządy oraz silne podziały widoczne między poszczególnymi ugrupowaniami. Podkreślił je także ostatni kryzys kataloński, z którym *de facto* Hiszpania ma do czynienia od dawna, będący głównym tematem wyborów. Coraz większą rolę odgrywają partie regionalne, głównie katalońskie i baskijskie, co nie pozostaje bez znaczenia, jeżeli chodzi o układ sił w parlamencie i sprawowanie efektywnych rządów.

Wybory parlamentarne w 2019 roku

Wybory w 2019 r. odbyły się dwukrotnie – w kwietniu oraz listopadzie. Pierwsze z nich z powodu braku kompromisu między partiami, a także braku udzielenia wotum zaufania dla rządu premiera P. Sáncheza zakończyły się, jak można było się spodziewać, rozpisaniem kolejnego głosowania (Ortega, 2019).

Grafika 1. Podział mandatów w izbie niższej Kortezów Generalnych w wyborach z kwietnia i listopada 2019 r.



Źródło: Elecciones generales..., 2019.

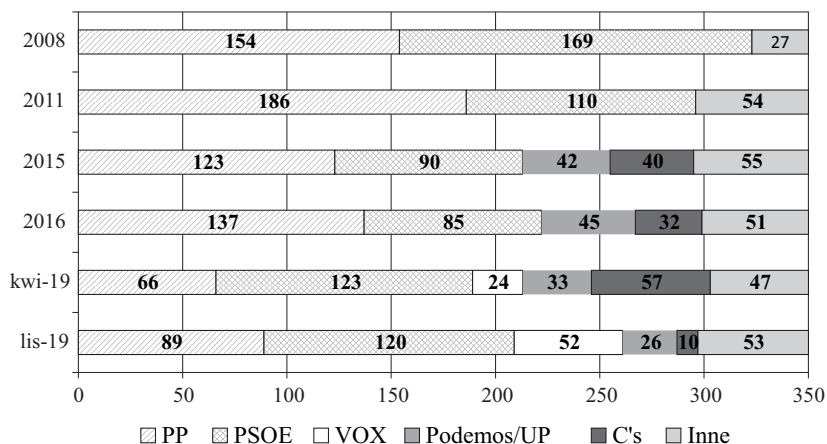
Zgodnie z wynikami wyborów przedstawionymi na grafice PSOE zdobyła w listopadzie 120 z 350 miejsc w Kongresie Deputowanych, czyli o trzy mniej niż w kwietniu tego samego roku. Taki rezultat po raz kolejny oznaczał, że nie uzyskała ona bezwzględnej większości wynoszącej 176 mandatów, która pozwalałaby socjalistom na sprawowanie samodzielnej władzy. Z kolei PP zdobyła 88 miejsc, a więc o 22 więcej w porównaniu do poprzednich wyborów. Warto zwrócić uwagę, że obie partie w 2019 r. nie przekroczyły w sumie 50% głosów – w kwietniu i listopadzie zdobyły kolejno 45,36% oraz 48,81% poparcia, co przy wcześniejszych około 80% stanowi olbrzymi spadek (Ministerio del Interior de España). O niemałym zaskoczeniu można natomiast mówić w przypadku skrajnie prawicowej partii Vox – 24 miejsca w kwietniu i aż 52 po listopadowym głosowaniu to spory sukces bowiem ugrupowanie o takim charakterze znalazło się w izbie niższej po 40 latach nieobecności (Martín Plaza, 2019). Warto zwrócić uwagę, że spośród wszystkich partii politycznych to właśnie Vox cechuje najbardziej radykalne stanowisko, nie tylko w kwestii katalońskiego czy baskijskiego nacjonalizmu, lecz również uprawnień pozostałych wspólnot autonomicznych. Ugrupowanie na

pierwszy plan wysuwa jedność narodową, większe uzależnienie władz regionalnych od rządu centralnego, krytykując przy tym decentralizację państwa i obwiniając ten podział władzy publicznej za „zniszczenie” integralności monarchii hiszpańskiej (VOX). Taki wynik może świadczyć o radykalizacji nastrojów społecznych będącej odpowiedzią na przedłużający się od dawna kryzys z Katalonią i towarzyszące mu skutki odczuwalne zarówno przez państwo, jak i jego obywateli.

Po ostatnich wyborach liderzy partycji, P. Sánchez i Pablo Iglesias, doszli do porozumienia w sprawie zawarcia koalicji między PSOE a lewicowym blokiem Unidas Podemos. Mimo to nie rozwiązuje ona głównego problemu – obu ugrupowaniom wciąż brakuje bowiem 21 mandatów do zapewnienia sobie bezwzględnej większości umożliwiającej utworzenie stabilnego rządu, który miałby wyprowadzić Hiszpanię z kryzysu. 7 stycznia 2020 r. gabinetowi udało się jednak zdobyć wotum zaufania, co prawda nastąpiło to w drugim głosowaniu, w którym wymagana jest już zwykła większość głosów, natomiast jest to pierwszy od czasu upadku dyktatury frankistowskiej rząd koalicyjny (Pawłowski, 2020).

Drugie głosowanie zakończyło się następującym wynikiem: 167 parlamentarzystów za, 165 przeciw i 18, którzy wstrzymali się od głosu. Okazuje się, że decydujące znaczenie dla sformowania się rządu PSOE-UP miała bierność 13 deputowanych z Katalońskiej Lewicy Republikańskiej (ERC) oraz 5 z baskijskiego EH Bildu (Mazzini, 2020). Powodem przyjęcia przez nich korzystnej dla P. Sáncheza postawy było zawarte wcześniej przez premiera porozumienie z ERC, w którym zobowiązał się do podjęcia działań mających na celu zażegnanie kryzysu z Katalonią. Ma ono nastąpić z poszanowaniem wszelkich zasad demokratycznych poprzez dialog i negocjacje między reprezentantami obu stron, tj. rządem centralnym w Madrycie oraz rządem w Barcelonie. Premier określił jednocześnie charakter istniejącego sporu jako polityczny (*Full text in...*, 2020). Napiętą już sytuację pogorszył dodatkowo wyrok Sądu Najwyższego skazujący katalońskich separatystów na karę od 9 do 13 lat pozbawienia wolności w związku z organizacją referendum niepodległościowego w październiku 2017 r., co podjudziło nastroje społeczne i przyczyniło się do masowych demonstracji w regionie (Mazzini, 2020). Kwestia wzajemnych stosunków między rządem a powyższymi ugrupowaniami wydaje się mieć kluczowe znaczenie dla efektywności jego działań. Dużo będzie zależało od chęci pójścia na jakiegokolwiek ustępstwa oraz wysłuchania drugiej strony, co jednak przy aktualnej scenie politycznej i szeregu innych czynników nie gwarantuje na ten moment pewności oraz stabilności władzy.

Wykres 2. Porównanie podziału mandatów w Kongresie Deputowanych w wyborach parlamentarnych w latach 2008–2019



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Hiszpanii.

Powyższy wykres przedstawia podział miejsc w izbie niższej parlamentu w kolejnych wyborach mających miejsce w latach 2008–2019 w oparciu o dane z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Hiszpanii. Na jego podstawie można zauważyć tendencję spadkową, jeżeli chodzi o ilość zdobywanych mandatów przez dominujące przez długi okres partie PP i PSOE. Pogłębiający się brak zaufania spowodował zmniejszenie się sumy ich mandatów na rzecz innych partii. Najbardziej gwałtowna utrata – aż o 83 miejsca – nastąpiła w grudniowych wyborach w 2015 r., kiedy to doszło do upadku systemu dwupartyjnego w Hiszpanii. W następnych latach widoczny jest coraz większy udział pozostałych partii w Kongresie Deputowanych kosztem wspomnianych już PP i PSOE, co bez wątpienia generowało trudności w formowaniu stabilnego rządu oraz sprawowaniu władzy – skutki tego odczuwalne są również obecnie.

Wyzwania i kierunek polityki gabinetu Pedro Sáncheza

Przed nowym gabinetem stoi wiele różnego rodzaju wyzwań, które w związku z takim układem sił politycznych w Hiszpanii będą wymagały od władz zdecydowanie większego wysiłku oraz przemyślanej i umiejętnie prowadzonej strategii działania.

Po pierwsze, przed rządem centralnym trudne negocjacje w sprawie znalezienia wspólnego rozwiązania sporu politycznego w Katalonii. Mimo że obie strony wyrażają chęć do rozmów istotne znaczenie mają warunki wysuwane przez przedstawicieli tego regionu, do których należą przede wszystkim amnestia dla więźniów politycznych skazanych w 2019 r. na karę pozbawienia wolności oraz dążenie do zorganizowania – oficjalnego i zgodnego z prawem – referendum niepodległościowego. Zwłaszcza druga kwestia może budzić spory niepokój władz w Madrycie, a także stanowić główną przeszkodę w osiągnięciu porozumienia spełniającego oczekiwania obu stron (Pawłowski, 2019). Co ciekawe, według sondażu Katalońskiego Centrum Badań Opinii w drugiej połowie 2019 r. aż 82% mieszkańców regionu opowiedziało się za dialogiem i negocjacjami (nieograniczonymi bądź w ramach Konstytucji), aby rozwiązać konflikt hiszpańsko-kataloński, podczas gdy 9,1% zagłosowało za jednostronną polityką rządu Katalonii, a niespełna 4% za tzw. polityką twardej ręki rządu w Madrycie. Jednocześnie 61% ankietowanych uważało, że Katalonia osiągnęła do tej pory niewystarczającą autonomię. Jeżeli przyjrzeć się natomiast pytaniu, jaką formę jednostki terytorialnej powinna według nich przyjąć Katalonia, głosy rozłożyły się głównie między trzy odpowiedzi: 34,5% opowiedziało się za niepodległym państwem, 27% za utrzymaniem *statusu quo*, 24,5% opowiedziało się natomiast za stanem w federalnej Hiszpanii, a blisko 8% za regionem Hiszpanii (Centre d'Estudis d'Opinió, 2019).

Do spotkania między przedstawicielami obu rządów, w którym stronę hiszpańską reprezentował P. Sánchez a stronę katalońską Quim Torra, doszło 6 lutego 2020 r. Po rozmowach premier Hiszpanii przyznał, że „droga nie będzie łatwa i szybka, są bardzo głębokie rany, których tak po prostu nie da się wyleczyć” (Lasalas, 2020). W ten sposób podkreślił fakt, iż proces negocjacyjny będzie wymagał sporo czasu i starań. Jego słowa: „Nikt nie wygrał. Wszyscy przegraliśmy” (Ibidem) odzwierciedlają fakt, że na ciągnącym się od lat konflikcie ucierpiało całe społeczeństwo hiszpańskie. Z kolei prezydent Katalonii zaznaczył w udzielonym po spotkaniu wywiadzie, co stanowi podstawę rozwiązania istniejącego kryzysu politycznego, wskazując na zwolnienie katalońskich liderów z więzień oraz możliwość powrotu do kraju separatystów bez jakichkolwiek konsekwencji, w innym przypadku jest to według niego niewykonalne (Zatyka, 2020). Pierwsze spotkania delegacji w ramach tzw. „okrągłego stołu” odbyły się jeszcze w lutym, jednak kwestia obecności mediatora wciąż stanowiła przedmiot

kontrowersji między stronami (*Talks commence...*, 2020). Rozpoczęcie dialogu wprowadza relacje między Madrytem a Barceloną na nowe tory, a rozwiązanie kwestii katalońskiej jest kluczowe dla zakończenia „paraliżu” państwa i przywrócenia stabilności hiszpańskiej demokracji, będącej obecnie sporym wyzwaniem.

Kolejną istotną kwestię stanowi sytuacja gospodarcza i polityka społeczna w kraju. Według danych ze stycznia 2020 r. bez pracy w Hiszpanii wciąż pozostaje 13,8% populacji, jednak znacznie większym problemem jest to, że w przypadku osób poniżej 25. roku życia stopa bezrobocia wynosi aż 30,6% (Country Economy, 2020). Co więcej uwidacznia się zjawisko „drenażu mózgow”, w latach 2007–2017 Hiszpanię opuściło 87 tys. wysoko wykwalifikowanych osób, co stanowiło drugi – po Włoszech – wynik w UE (Alcidi, Gros, 2019, s. 12). Hiszpanie są również jednym z najszybciej starzejących się społeczeństw w Unii, a udział osób powyżej 65. roku życia w całkowitej liczbie ludności kraju wynosi blisko 18,5% (*The World Factbook*, 2020). W związku z powyższym do wyzwań stojących przed nowym rządem zaliczyć można m.in. dalszą modernizację rynku pracy czy konieczność reformy systemu emerytur, który na skutek szybkiego starzenia się społeczeństwa hiszpańskiego i wydłużającej się długości życia w porównaniu do ilości osób w wieku produkcyjnym nie udźwignie dotychczasowego ciężaru. Należy również uwzględnić kwestię systemu podatkowego wprowadzającego niemałe zamieszanie wynikające z nie do końca jasnych przepisów czy możliwości ich różnej interpretacji, podobnie zresztą jak wysokości stawek poszczególnych podatków w niektórych przypadkach (Gwiazda, 2019).

Wobec tego nie mniej ważne będzie zatwierdzenie budżetu, który po raz kolejny może stać się kartą przetargową wykorzystywaną przez katalońskich polityków w negocjacjach z Madrytem – taka sytuacja miała miejsce w lutym ubiegłego roku, kiedy to odrzucili jego przyjęcie (Dallison, Anderson, 2019). Tymczasem w bieżącym roku gabinetowi P. Sáncheza udało się odnieść pierwszy mały sukces otwierający drogę do uchwalenia budżetu państwa, dzięki wstrzymaniu się od głosu członków ERC. W jego planach jest chociażby wprowadzenie tzw. podatku cyfrowego czy osiągnięcie deficytu na poziomie 1,8% PKB. Jak można zauważyć, kwestia ta jest ściśle związana z postępem negocjacji z Katalończykami. Jakikolwiek zawirowania w dwustronnych rozmowach mogą doprowadzić do wyraźnego sprzeciwu i pokrzyżowania planów obecnego rządu, co odbije się na stabilności monarchii hiszpańskiej (Dombey, 2020).

Zakończenie

Celem niniejszego artykułu była analiza hiszpańskiej sceny politycznej po listopadowych wyborach mających miejsce w 2019 r. wraz z jej wpływem na funkcjonowanie nowego rządu. Przyjęta hipoteza mówiąca o tym, że charakteryzuje ją stale pogłębiająca się fragmentaryzacja, która utrudnia efektywne sprawowanie władzy została potwierdzona. Podsumowując powyższe rozważania, rozdrobnienie partyjne w Hiszpanii utrzymuje się niezmiennie od 2015 r., kiedy to doszło do upadku systemu dwupartyjnego. Od tamtej pory kraj nie przełamał impasu politycznego i wydaje się, że hiszpańscy politycy nie do końca zdają się rozumieć, że obecnie panujący system wielopartyjny wymagać będzie od nich kompromisów. Jak widać nie wszyscy są na to gotowi, co przejawia się chociażby istnieniem kolejnego mniejszościowego gabinetu, w przypadku którego wiele będzie zależało od ugrupowań regionalnych, głównie katalońskich i baskijskich, tym samym może cechować go duża niepewność. Dodatkowo stoją przed nim trudne wyzwania m.in. negocjacje z Katalończykami dotyczące rozwiązania kryzysu politycznego, a z uwagi na różnice zdań i brak ustępstw w niektórych kluczowych kwestiach prawdopodobnie będzie to długotrwały proces, którego skutki mogą odbić się na stabilności rządów. Mimo wszystko P. Sánchez nie zrezygnuje z podejmowania prób na rzecz normalizacji stosunków z Katalonią. Wciąż będzie to jeden z priorytetów w prowadzonej przez niego polityce. Co ciekawe, jednoczesny wzrost poparcia dla Vox, czyli partii skrajnie prawicowej wskazuje na wzrost radykalnych nastrojów wśród społeczeństwa hiszpańskiego zmęczonego przedłużającą się sytuacją panującą w kraju.

Nie wydaje się, aby w najbliższym czasie doszło do spektakularnego przełomu w sporze hiszpańsko-katalońskim, a tym samym do szybkiego wyjścia kraju z impasu politycznego, choć samo rozpoczęcie dialogu stanowi ogromny krok w stronę rozwiązania tego problemu. Jednocześnie dosyć trudno przewidzieć kolejne działania gabinetu w związku ze skomplikowanym układem sił w parlamencie oraz różnicami występującymi między poszczególnymi ugrupowaniami.

Bibliografia

- Alcidi C., Gros D. (2019), *EU Mobile Workers: A challenge to public finances?*, CEPS, <https://www.ceps.eu/wp-content/uploads/2019/04/EU%20Mobile%20Workers.pdf>, 19.03.2020.

- Castillo-Manzano J. I., López-Valpuesta L., Pozo-Barajas R. (2017), *Six months and two parliamentary elections in Spain: December 2015 and June 2016. The end of the two-party system?*, „Electoral Studies”, vol. 45.
- Centre d'Estudis d'Opinió (2019), <http://upceo.ceo.gencat.cat/wsceop/7188/Abstract%20in%20English%20-942.pdf>, 18.03.2020.
- Centro de Investigaciones Sociológicas (CIS), <http://www.cis.es/cis/opencms/ES/index.html>, 13.03.2020.
- Country Economy, <https://countryeconomy.com/unemployment/spain>, 19.03.2020.
- Dallison P., Anderson E. (2019), *Spain's parliament rejects 2019 budget proposal*, „Politico”, <https://www.politico.eu/article/pedro-sanchez-spains-parliament-rejects-2019-budget-proposal/>, 21.03.2020.
- Dombey D. (2020), *Spain's leftwing government secures first win in budget battle*, „Financial Times”, <https://www.ft.com/content/9abcc8e2-5971-11ea-a528-dd0f971febbc>, 21.03.2020.
- Elecciones generales 2019 10N*, „El País”, <https://resultados.elpais.com/elecciones/generales.html>, 13.03.2020.
- Field B. N., Gray C. (2019), *The Spanish parliament in context*, w: *The Iberian Legislatures in Comparative Perspective*, red. J. M. Fernandes, C. Leston-Bandeira, Abingdon, Oxon–New York.
- Full text in English: the ERC-PSOE accord for a Spain-Catalonia negotiating table*, El Nacional, https://www.elnacional.cat/en/politics/full-text-english-erc-psoe-spain-catalonia-negotiation-table_456708_102.html, 17.03.2020.
- Gwiazda A. (2019), *Hiszpania: państwo dobrobytu dla ludzi starszych*, https://obserwatorgospodarczy.pl/gospodarka/21-europa/950-hiszpania-panstwo-dobrobytu-dla-ludzi-starszych?fbclid=IwAR3e82uLn33g6LNAjciTGS98Vr_Pda7FTrMorTzE4xXDBciPA5R483HOv08, 21.03.2020.
- Hiszpania: Pedro Sanchez zaprzysiężony jako premier*, Polska Agencja Prasowa, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1437817%2Chiszpania-pedro-sanchez-zaprzysiezony-jako-premier.html>, 13.03.2020.
- Kasińska-Metryka A. (2016), *Nowe siły hiszpańskiej lewicy – od ideologii do populizmu*, „Przegląd Narodowościowy”, nr 5, Zielona Góra.
- Lasalas M. (2020), *Pedro Sánchez on dialogue with Catalonia: „We're not afraid to talk about anything”*, El Nacional, https://www.elnacional.cat/en/politics/pedro-sanchez-dialogue-tablefebruary_467721_102.html?fbclid=IwAR0n1Ht7YUfsCYsk2t0TJg4VSSIMmP286jjMoVylfiw-SsVTFeuN1vqgWE, 18.03.2020.
- Martín Plaza A. (2019), *Vox irrumpe en el Congreso con 24 diputados y se sitúa como quinta fuerza con más de 2,6 millones de votos*, <https://www.rtve.es/noticias/20190429/elecciones-resultados-vox/1929067.shtml>, 13.03.2020.
- Mazzini M. (2020), *Hiszpanią będzie rządzić osobliwa koalicja*, „Polityka”, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/1937770,1,hiszpania-bedzie-rzadzic-osobliwa-koalicja.read>, 17.03.2020.

- Medina L. (2016), *Crisis, changes and uncertainty: Spanish party system after the Great Recession*, „Portuguese Journal of Social Science”, vol. 15, nr 2, Lisbon.
- Miłkowski T., Machcewicz P. (2002), *Historia Hiszpanii*, Wrocław.
- Ministerio del Interior de España, <http://www.infoelectoral.mir.es/infoelectoral/min/busquedaAvanzadaAction.html>, 13.03.2020.
- Ortega A. (2019), *Spain's Political Prospects*, Center for Strategic & International Studies, <https://www.csis.org/analysis/spains-political-prospects>, 13.03.2020.
- Pawłowski M. (2019), *Przyszłość hiszpańskiego rządu w kontekście separatyzmu katalońskiego*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, https://www.pism.pl/publikacje/Przyszlosc_hiszpanskiego_rzadu_w_kontekście_separatyizmu_katalońskiego_?fbclid=IwAR2ZfcauTH_6fbfTK0mr9mBKbQsIDPjOiZnjujG03xJ4QvfzL6VCG_ONlwA, 18.03.2020.
- Pawłowski M. (2020), *Powstanie rządu lewicowej koalicji w Hiszpanii*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, https://www.pism.pl/publikacje/Powstanie_rzadu_lewicowej_koalicji_w_Hiszpanii, 17.03.2020.
- Rama Caamaño J. (2016), *Ciclos electorales y sistema de partidos en España, 1977–2016*, „Revista Jurídica de la Universidad Autónoma de Madrid”, N.º34, Madrid.
- Sánchez Muñoz Ó. (2017), *El fin (momentáneo) del bipartidismo en España: análisis de los resultados electorales de 2015 y 2016*, „Revista Española de Derecho Constitucional”, Año 37. Núm. 109, Madrid.
- Simón Cosano P. (2019), *De la crisis económica a la crisis política: cambio en Europa y España*, „Información Comercial Española. Revista de economía”, Núm. 906, Madrid.
- Sobolewska-Myślik K. (2004), *Partie i systemy partyjne na świecie*, Warszawa.
- Stelmach A. (1993), *System partyjny*, w: *Współczesne instytucje polityczne Polski*, red. S. Zyborowicz, Poznań.
- Talks commence between Spanish and Catalan governments*, https://www.spainenglish.com/2020/02/27/talks-spanish-catalan-governments/?fbclid=IwAR1BBHy8oDyDOcEyPt4CBcyADyfw3LJdHcAU6R3qYSXC7_okqsEyWGRF-c5Q, 19.03.2020.
- The World Factbook*, CIA, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sp.html>, 21.03.2020.
- Vox, <https://www.voxespana.es/espana/manifiesto-fundacional-vox>, 13.03.2020.
- Zatyka M. (2020), *Hiszpania: Rozmowy w sprawie kryzysu w Katalonii bez zagranicznego negocjatora*, Forsal, <https://forsal.pl/swiat/aktualnosci/artykuly/14-53487,hiszpania-rozmowy-w-sprawie-kryzysu-w-katalonii-bez-zagranicznego-negocjatora.html>, 18.03.2020.
- Zerka P. (2012), *Hiszpański Ruch 15-M: tożsamość projektowa in statu nascendi*, „Kwartalnik Kolegium Ekonomiczno-Społecznego Studia i Prace”, nr 3, Warszawa.

The Spanish political scene after the 2019 parliamentary elections – directions, challenges

Summary

Since 2015 Spain has not broken the political deadlock and its citizens have gone to the ballot box four times – the last time on 10th November 2019. The problem is the impossibility of creating a stable majority government, as exemplified by the PSOE which has been in power since June 2018. After the last elections, an agreement was reached with the Unidas Podemos block to form a coalition. However, the new government is facing many challenges, the solution of which will be crucial for Spain's come out of the political crisis.

The article presents the most important events preceding the November 2019 elections, also taking into account the change of the party system in Spain, the factors that have influenced this state of affairs and the analysis of the current situation.

Key words: parliamentary election, multi-party system, political crisis, Spain, Catalonia

Informacja o autorze

Katarzyna Włodarczyk (wkasia96@vp.pl) – studentka II roku studiów magisterskich na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM w Poznaniu na kierunku stosunki międzynarodowe (specjalność: Bliski Wschód). Ukończyła studia licencjackie na tym samym kierunku na specjalności dyplomacja i stosunki konsularne. Zainteresowania naukowe koncentrują się wokół obszaru Bliskiego Wschodu oraz zagadnień związanych z monarchią hiszpańską.

